

I. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ДО ПРОБЛЕМИ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Тетяна Темерівська

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Анотація

В статті указується на необхідність розвитку у майбутніх учителів фізичного виховання, стремління к творческой деятельности, показаны основные элементы в структуре готовности личности к саморазвитию. Указаны основные возможные пути воспитания, стремління к самосовершенствованию, благодаря специально ориентированным видам взаимодействия между преподавателями и студентами.

Annotation

This article aims to prove the necessity of the development of the attraction to creativity in physical training teachers, and outlines the main elements in the structure of the personality's readiness to self-development. It points out the possible ways of bringing up the impact to self-improvement due to specially organized kinds of interaction between students and tutors.

Постановка проблеми. Професійне становлення майбутнього вчителя, а саме вчителя фізичного виховання, є важливим для його роботи у сучасній школі. Нині загальноосвітня школа як суспільний інститут переживає реформи (12-бальна система оцінювання, 12-річне навчання тощо), ознаки яких єдині для всіх учасників навчального процесу – відсутність психолого-педагогічної готовності навчати і навчатись у нових умовах, розвивати індивідуальний стиль навчально-пізнавальної діяльності.

В основі індивідуального стилю навчально-пізнавальної діяльності майбутнього вчителя фізичного виховання на рівні його професійної підготовки знаходиться формування педагогічної свідомості (сукупності педагогічних ідей, цільових установок, що стали орієнтиром та інструментом педагогічної діяльності). Педагогічна свідомість одночасно характеризує педагогічне мислення майбутнього вчителя та в структурі соціальної самореалізації його особистості визначається сформованістю знань: методологічних (про шляхи пізнання педагогічних явищ, оволодіння загальним способом навчання), теоретичних (зміст освіти, способи засвоєння видів освіти, ознаки навчальних задач тощо) [1].

«Самовдосконалення – стержнева основа, основна рушійна сила, що рухає людину до вершин досконалості» [5, 4].

Мета статті. Перед ВНЗ стоїть задача – задоволення потреб суспільства у вихованні високопрофесійного, творчого, духовно багато-

го вчителя, який розуміє, що він є керманічем поступального руху усього людства, почуває себе часткою взаємозалежного, динамічного світу, несе відповідальність за його долю, долю своїх вихованців та свою власну долю.

Аналіз досліджень і публікацій. Спостереження педагогів і психологів свідчать, що сучасні випускники університетів, на жаль, не завжди можуть розв'язати існуючу проблему самостійно, їм бракує творчої уяви, оригінальності мислення, креативності.

До компонентів креативності психологи (наприклад, Дж. Гілфорд) відносять дивергентне мислення – творче. Таке мислення найчастіше інтуїтивне, на відміну від конвергентного – логічного й послідовного за етапністю вирішення якоїсь проблеми. Дивергентне мислення має певні особливості воно спрямоване на пошук нез'ясованого, виходить за межі існуючих стандартів, шукає невідомі шляхи, і, як правило, знаходить декілька варіантів розв'язання певної проблеми, намагається з нових позицій розглянути відоме.

На відміну від дивергентного, конвергентне мислення зорієнтоване на знання, логіку, певну послідовність, оперує чіткими логічними категоріями і підводить під них існуючу проблему, намагаючись вирішити її за певними правилами, законами, формулами.

Якщо вищий навчальний заклад формує у студентів конвергентне мислення, недостатньо розвиваючи мислення дивергентне, то це не сприяє повному використанню можливостей самореалізації осо-

бистості та її творчому становленню.

Залежно від того, яке мислення переважає, студенти можуть бути творчими й репродуктивними більшою або меншою мірою.

«Студентів навчають різним видам діяльності, але не навчають творчості. У той час, коли саме творчість складає основу будь-якої діяльності людини. Але якщо виховання та освіта особистості починається нетворчим, репродуктивним засвоєнням уже сформованих уявлень та технологій різних видів діяльності, то дуже швидко починається процес стагування навчальної роботи. Інтерес до навчання у студента падає і, більш того, виникає внутрішній протест до навчання. А це означає, що зупиняється процес розвитку особистості. Наслідком цього є той факт, що студентському середовищу притаманні такі якості, як соціальна пасивність, репродуктивне мислення й діяльність за зразком. Тобто саме ті якості, що є протилежними потрібним сьогодні людським якостям – соціальній активності та творчій діяльності» [6].

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах пріоритетним напрямком діяльності педагогічного навчального закладу повинна стати така організація навчального процесу, яка б давала змогу студентам не тільки засвоювати навчальну інформацію і забезпечувала б глибокі й міцні знання основ наук, але якомога більше сприяла б формуванню творчої особистості, здатної до самостійного мислення, виявлення ініціативи, саморозвитку. Тільки творча особистість ставить перед собою завдання самовдосконалення й має можливість самореалізації у професійній діяльності.

Освіта на сучасному етапі розвитку суспільства перетворюється у перманентний процес і потяг особистості до самовдосконалення, що є важливою передумовою забезпечення неперервності особистісного й професійного саморозвитку.

Діяльність викладача університету повинна розглядатися тільки через призму студента: його за-

датків, здібностей, обдарованості, таланту, потягу до самовдосконалення та саморозвитку.

Розглядаючи готовність особистості до саморозвитку як синтез внутрішніх умов, можна вичленувати такі його чотири, на наш погляд, найважливіші елементи:

- цілісний емоційно-особистісний апарат (внутрішня потреба в самовдосконаленні, особистісні цінності, емоційно-вольовий механізм, загальні розумові здібності тощо);
- система знань, умінь, навичок, яка засвоєна особистістю (повнота й глибина сформованості професійно-наукових понять, взаємозв'язків між ними, уміння співвідносити наукові знання з об'єктивною реальністю, розуміння відносності знань та необхідності уточнення їх шляхом систематичного пізнання);
- уміння й навички грамотно працювати з основними джерелами інформації, такими, як книги, бібліографічні системи, Інтернет, радіо, телебачення (уміння орієнтуватися у великих обсягах інформації, обирати головне, зафіксувати його);
- система організаційних умінь і навичок (намічати й виконувати завдання самоосвіти, планувати свою роботу, уміло розподіляючи зусилля й час на різні обов'язки, здійснювати самоконтроль, самоаналіз результатів та характеру діяльності).

Формування у майбутніх вчителів фізичного виховання готовності до самовдосконалення відбувається в процесі всього навчання, але особливо актуальним це питання постає під час педагогічної практики. Практика являє собою єдність теоретичних та практичних компонентів, синтез теорії й досвіду. Практика щоденно змушує студента розв'язувати педагогічні задачі, робити необхідний вибір, приймати відповідальні рішення. В умовах практики теоретичні знання використовуються для розв'язання конкретних задач й студенти розуміють, що їхній життєвий шлях та доля їхніх вихованців багато в чому залежить від того, наскільки

вони здатні творчо розв'язувати професійні задачі. Майбутня педагогічна діяльність потребує від студента багато знань, життєвих умінь, практичних навичок. Від його професійної компетентності, творчості, ініціативи, працездатності, організаційних навичок та потягу до самовдосконалення залежить успіх майбутньої педагогічної діяльності.

Практика максимально актуалізує суперечність між наявним рівнем знань та професійними вимогами й допомагає зрозуміти, що потяг до самовиховання є найважливішою рисою майбутнього вчителя, що для того, щоб бути компетентним педагогом, треба постійно займатися своїм професійним саморозвитком.

Мета кожного студента – найповніше розкрити свої потенційні професійні здібності, а завдання педагога вищої школи – кваліфіковано допомогти особистості реалізувати себе, максимально сприяти розвитку його індивідуальних творчих здібностей. Спеціальна організація взаємодії між викладачем та студентом у період педагогічної практики є важливою умовою розвитку в студентів готовності до самовдосконалення. Взаємодії між викладачами й студентами в умовах практики повинні визначати фактичний рівень готовності особистості студентів до самовдосконалення й завдання із зони найближчого розвитку, розв'язання яких сприяє підвищенню цього рівня.

Характеризуючи взаємодію між викладачами й студентами, ми вичленуємо п'ять основних її видів. Місце кожної з них у педагогічному процесі визначається готовністю особистості до самоосвіти і конкретним завданням виховання та професійної підготовки.

Перший вид характеризується алгоритмічним інструктуванням студентів. Викладач пояснює весь комплекс процедур, який повинен виконати кожен студент при розв'язанні поставлених завдань. Діяльність студентів носить при цьому репродуктивний характер.

Другий вид характеризується тим, що викладач проводить альтернативне інструктування, а вибір найбільш раціональної у конкретних умовах альтернативи здійснюється студентами самостійно. Це означає, що викладач ставить перед ними завдання, інструктує про можливі шляхи розв'язання проблем, а студенти обирають один із зазначених шляхів.

Третій вид характеризується тим, що викладач здійснює постановку різних завдань, проводить оглядове інструктування можливих шляхів розв'язання, залежно від рівня готовності студентів до саморозвитку. Студенти ж як суб'єкти отримують завдання, що запропоновані викладачем і серед відомих інструкцій обирають ту, яка, на їхню думку, найбільш повно відповідає розв'язанню поставленого завдання. При цьому можливим є конструювання студентами нового алгоритму, придатного для вирішення конкретного завдання. Цей вид управлінської взаємодії вимагає продуктивної діяльності з боку студентів. Здійснюється даний вид взаємодії на основі застосування продуктивних, евристичних методів виховання й навчання.

Четвертий вид взаємодії полягає у тому, що викладач здійснює лише постановку сукупності завдань й консультує студента. На перший план навмисно висунута суб'єктна функція студента, який повинен самостійно визначити способи виконання отриманих завдань. В руках викладача знаходяться всі засоби контролю й право направляти суб'єктну діяльність студента у доцільне русло.

П'ятий вид характеризується переважно самостійною діяльністю студентів. Вони самостійно ставлять перед собою завдання, розв'язання яких пов'язане з виконанням загального завдання викладача, шукають способи, засоби, форми й методи раціональних рішень. Викладач спонукає студентів до професійного самовдосконалення та максимально сприяє цьому. Самовдосконалення особистості здійснюється на основі сформованого рівня її готовності до саморозвитку.

У вищому навчальному закладі треба створити умови для навчання й виховання творчої особистості нового типу, що прагне до самовдосконалення, а це можливо здійснити лише тоді, коли викладач відмовиться від авторитарної педагогіки, перейде до педагогіки співпраці, створить умови для розвитку особистості студента через творчість. Викладач, який прагне до творчого пошуку у своїй діяльності, повинен намагатися сприяти всебічному розвитку особистості студента, створювати відповідні умови для самореалізації особистості в навчальному процесі та під час педагогічної практики, надавати конкретну допомогу студенту у знаходженні власного творчого стилю діяльності та сфери докладавання своїх зусиль.

Висновки. Для формування у студента потягу до самовдосконалення необхідно, щоб студент мав стійку потребу в знаннях, в оволодінні новими засобами діяльності; прагнув глибше пізнавати явища, які вивчає, спостерігає, аналізує; прагнув виконувати різноманітні завдання творчого характеру; неординарні рішення при розгляданні різних проблем; бажав досягти успіхів у нових ситуаціях; приділяв багато уваги самоосвіті; щоб для нього пізнавальна діяльність мала особистісне значення.

Студент має самостійно приймати рішення, брати на себе організацію та керівництво діяльністю навчальних груп, допомагати друзям, володіти не тільки обов'язковими знаннями з дисципліни, а й багато працювати з додатковими матеріалами. У нього повинні бути добре сформовані загальні, спеціальні та комунікативні навички та вміння, розвинені всі компоненти мислення (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація, абстрагування тощо).

Для удосконалення освіти майбутніх вчителів фізичного виховання викладачам необхідно створювати умови, які максимально сприятимуть розвитку в студентів організаційно-управлінських умінь на основі заохочення їхньої

суб'єктної діяльності. Для цього варто постійно ставити перед ними нові завдання, розв'язання яких потребує нестандартних дій, самостійного пошуку раціональних процедур та самоврядування у навчанні.

Потрібно вивчити й узагальнити досвід, пов'язаний із процесом самовдосконалення особистості, створити та апробувати відповідну систему навчання, що сприяє розвитку в молодих людей потреби в самовдосконаленні, самоформуванні. Майбутній вчитель фізичного виховання повинен не зупинятися в процесі освіти та прагнути до неперервної освіти протягом усього життя. Від педагога залежить майбутнє усього суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдулина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя к системе высшего педагогического образования.* – М.: Просвещение. 1990. – 141 с.
2. Бальсевич В.К., Запорожанов В.А. *Физическая активность.* – К.: Здоровье, – 1987. – 223 с.
3. Бойко В.В. *Целенаправленное развитие двигательных способностей человека.* – М., –1987. – 144 с.
4. Ермолов В.М. *Зачетные требования по физическому воспитанию – на новую основу // Теор. и практ. физ.культ.* – 1989. – № 10. – С. 52-52
5. Карпенчук С.Г. *Самовиховання особистості: Науково-метод. посібник.* – К.: ІЗМН, 1998. – 216 с.
6. Метленков Н. Ф. *Социальный заказ на творческую личность // Дидакт.* – 1997. – №6. – С. 23-24.
7. Платонов В.Н., Булатова М.М. *Физична підготовка спортсмена: Навч. Посібник.* – К.: Олімпійська література, 1995. – 320 с.
8. Уилмор Дж., Костил Д.Л. *Физиология спорта и двигательной активности: учеб. изд.* – К.: Олимпийская литература, 1997. – 504 с.

